

# The Responsibility to Protect

*- Fra teori til praksis*

**Kadett Lein, Anders Brændvik**



**KRIGSSKOLEN**

Bachelor i militære studier; ledelse og landmakt

Krigsskolen

Høst 2012

## Forord

I forkant av bachelorperioden leste jeg gjennom gamle oppgaver for å få inspirasjon og ideer til hva jeg kunne skrive om. Responsibility to Protect og beskyttelse av sivile fanget min oppmerksomhet. Dette følte relevant og viktig med tanke på det som ofte blir presentert i nyhetsbilde om konflikter i verden. I tillegg blir det ofte spekulert i at neste oppdrag for Forsvaret vil være en FN operasjon i Afrika. Dette gjorde at jeg valgte å skrive om Responsibility to Protect og konflikten i Kongo.

Jeg vil takke min veileder, Anne Helene Thelle, for gode innspill og konstruktive tilbakemeldinger som har bedret resultatet betydelig. Videre vil jeg takke alle som her lest igjennom og kommet med sine innspill. Jeg vil også rette en takk min samboer, Malene, og mine barn, Mille Sofie og Eline, for å ha vært tålmodig med en til tider fraværende og stresset mann og far.

---

# Innholdsfortegnelse

<b>1. INNLEDNING .....</b>	<b>4</b>
1.1 BAKGRUNN .....	4
1.2 PROBLEMSTILLING .....	5
1.3 AVGRENSNING .....	6
<b>2. METODE .....</b>	<b>7</b>
2.1 METODEVALG .....	7
2.2 KILDER OG UTVALG.....	8
2.3 METODEKRITIKK .....	9
<b>3. TEORI.....</b>	<b>10</b>
3.1 THE RESPONSIBILITY TO PROTECT .....	10
3.2 FRA POLITIKK TIL HANDLING.....	14
3.3 DEN DEMOKRATISKE REPUBLIKKEN KONGO.....	16
<b>4. ANALYSE.....</b>	<b>19</b>
4.1 POLITISKE FØRINGER .....	19
4.1.1 Mandat.....	19
4.1.2 Rules og Engagement.....	24
4.2 FELLES FORSTÅELSE.....	25
4.3 VILJE TIL Å GJENNOMFØRE .....	27
4.3.1 Politisk og militærstrategisk nivå.....	27
4.3.2 Operasjonelt og taktisk nivå .....	29
<b>5. KONKLUSJON.....</b>	<b>31</b>
<b>REFERANSELISTE.....</b>	<b>33</b>

# 1. Innledning

## 1.1 Bakgrunn

Beskyttelse av sivile er et høyaktuelt tema sett ut i fra dagens konflikter. Sivilbefolkningen blir ofte et mål i seg selv gjennom at en stat systematisk utfører, eller støtter, terror mot sin egen befolkning for å oppnå målsetninger som kan være basert på for eksempel ideologi eller religion. Andre ganger kan hensikten være å skape uro ved å fordrive folkegrupper eller skremme ved å bruke voldtekt som virkemiddel (ICISS, 2001, s 4-5). Det har vært mye diskutert hvordan verdenssamfunnet skal forholde seg til dette. Det å intervenere i en stats interne anliggende på humanitært grunnlag er ansett som et kontroversielt tema (ICISS, 2001, s VII). Dette gjelder både tilfeller som har ført til intervensjon, - som i Somalia i 1992-93, eller i tilfeller hvor det ikke er intervenert, som i Rwanda i 1994 (ICISS, 2001, s 1). Sistnevnte er ansett som et eksempel på at hele FN systemet feilet. Det var mostand mot å tilby nok ressurser, og manglende politisk vilje til å gjøre noe med situasjonen (Bellamy, 2011, s 4). Fem år senere skapte NATOs intervensjon i Kosovo debatt da den ikke var autorisert av FN. Dilemmaet som utviklet seg var hvordan staters suverenitet kunne opprettholdes samtidig som man beskytter menneskerettigheter, og opprettholder verdenssamfunnets moral. (ICISS, 2001, s 1).

På bakgrunn av disse utfordringene, og etter oppfordring fra FNs daværende generalsekretær Kofi Annan, ble The International Commission on Intervention and State Sovereignty, heretter kalt ICISS, etablert i år 2000. Denne gruppen skulle se på alle forhold som omhandlet intervensjon for å beskytte sivile. Formålet var å skape en større forståelse rundt problematikken vedrørende beskyttelse av sivile og staters suverenitet. Kommisjonen hadde også i oppgave å produsere en rapport som skulle kunne fungere som en felles plattform for det internasjonale samfunnet rundt dette vanskelige spørsmålet. I desember 2001 kom rapporten *The Responsibility to Protect* (RtoP). (ICISS, 2001, s VII, 2). Rapporten består av tre ulike faser, henholdsvis *The Responsibility to Prevent*, *The Responsibility to React* og *The Responsibility to Rebuild* (ICISS, 2001, s XI). Etter flere år med debatt ble kjerneinnholdet i rapporten fra 2001 vedtatt av medlemslandene under UN World Summit i 2005. RtoP har

---

siden den tid blitt ansett som et prinsipp i FN og i tiden etterpå har det vært arbeidet å implementere dette vedtaket (Bellamy, 2011, s 6, 21-25).

Samtidig med utviklingen av RtoP har det pågått, en dramatisk intern konflikt i den Demokratiske Republikken Kongo (DRK). Denne konflikten har gått hardt utover de sivile og har satt det internasjonale samfunn på prøve med hensyn til i hvilken grad de er villige og i faktisk stand til å beskytte sivile. I dag har FN en pågående fredsbevarende operasjon i landet kalt MONUSCO<sup>1</sup> som har til hovedhensikt å beskytte sivile. Denne styrken har i løpet av de årene den har eksistert vært utsatt for mange utfordringer rundt det å beskytte sivile. Det har vist seg at selv om det er det å beskytte sivile er gitt i fra politisk nivå er det ikke alltid like enkelt å overføre dette fra ord til handling.

## 1.2 Problemstilling

Intensjonen bak prinsippet RtoP er god. Likevel er implementeringen av et slikt omfattende konsept vanskelig da det innebærer et enormt ansvar for verdenssamfunnet og FN. Utfordringer internt i konseptet er tidligere diskutert på et overordnet nivå i andre bacheloroppgaver<sup>2</sup>. Denne studien ønsker å ta dette arbeidet med RtoP videre og se nærmere på konseptets vei fra ord til handling. Med andre ord vil dette si selve utførelsen av konseptet og da spesielt anvendelsen av militære virkemidler. På bakgrunn av dette vil problemstillingen i denne studien være:

***Er prinsippet «The Responsibility to Protect» bare fin politisk retorikk eller et troverdig virkemiddel til å kunne benytte militær makt til å beskytte sivile, og hvordan kommer dette til uttrykk i konflikten i DRK i perioden 1999-2012?***

---

<sup>1</sup> United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo.

<sup>2</sup> Stubsjøen, Audun S. (2010) *Hva er kjernen i Responsibility to Protect, og hvordan kommer dette til uttrykk i inervensjonen i Libya?* Og Staff, Håkon (2010). *Hvilke begrensninger foreligger internt i ICISS-rapporten the responsibility to Protect i forhold til implementeringen i FN.*

## 1.3 Avgrensning

Denne studien vil fokusere på den delen av RtoP rapporten som omhandler *The Responsibility to React*, og den delen av dette som åpner for bruken av militær makt til å intervenere. Studien vil ikke fokusere på den overordnede debatten om humanitær intervensjon, men på utfordringene som kommer etter at en intervensjon har blitt vedtatt, og gjennomføringen av dette vedtaket. Studien tar også utgangspunkt i FN som den utøvende organisasjon fordi FN er den organisasjonen som har vært mest aktiv i utviklingen av beskyttelse av sivile (Kjeksrud, Ravndal, Stensland, de Coning, Lotze & Weir, 2011, s 12).

Denne studien vil karakterisere RtoP som et *konsept* frem til 2005 og som et *prinsipp*, etter at deler av RtoP fikk felles samtykke i Generalforsamlingen i FN i 2005 UN World Summit . Med å omtale RtoP som prinsipp tillegges det en status som felles forståelse og konsensus, noe som gir grunnlag for handling. I tillegg refererer de fleste stater til RtoP som et prinsipp (Bellamy, 2009, s 6-7).

Studien vil bruke konflikten i Kongo som et gjennomgående eksempel. Dette er for å eksemplifisere hvordan ulike elementer som blir diskutert kommer til uttrykk i praksis og er ikke ment som en fordypning i selve konflikten. Begrunnelsen for dette er at det er utøvelsen av konseptet som er studiens fokus, og ikke konflikten i Kongo.

Denne studien har ikke hensikten å konkludere om prinsippet RtoP er verdifullt eller ikke, men er ment som et bidrag til debatten om hvordan RtoP kan omsettes til praksis.

---

## 2. Metode

### 2.1 Metodevalg

Denne studien er skrevet med en kvalitativ tilnærming basert på dokumentanalyse. Det er hensiktsmessig ut i fra problemstillingen å benytte en metode som ser etter mønstre og meninger som ligger i RtoP i tillegg til at det ser etter spesielle kjennetegn eller egenskaper ved dette (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010, s 32). En annen faktor som begrunner valget av en kvalitativ tilnærming er at studien gjennom en analyse av tekstlig data, søker å få en helhetlig forståelse av RtoP som prinsipp og konsept, samt forholdet mellom dette og selve utførelsen (Kvarv, 2010, s 135). På bakgrunn av dette kan en si at studien har sitt grunnlag i hermeneutikken da den søker å gi en dypere forståelse og mening av temaet, og benytter seg av tolkning av tekster (Kvarv, 2010, s 71).

Disponeringen av studien er gjort på følgende måte. Kapittel 3 vil redegjøre for innholdet og utviklingen av RtoP, fordi dette er nødvendig bakgrunnskunnskap. Videre vil kapittelet forklare den operasjonelle sammenhengen mellom politikk og taktikk. Dette for å gi en forståelse for hvordan et vedtak omformes til en handling og hvordan de ulike operasjonelle nivåene påvirker hverandre. Avslutningsvis vil det være en kort innføring i konflikten i DRK. Disse punktene anses som nødvendig forkunnskap, og vil også være gjenstand for analysen i kapittel 4. Kapitel 4 vil analysere problemstillingen ut i fra tre hovedpunkter. Det første punktet omhandler hvordan politiske føringer, gjennom mandat og regler for maktanvendelse, bygger opp under implementeringen av RtoP. Det andre punktet handler om hvordan en felles forståelse er viktig for RtoP og hvordan manglende militære doktriner svekker prinsippets utførelse. Det siste punktet vil vise hvordan vilje til å stille tilstrekkelige med ressurser tilgjengelig og vilje til å bruke makt påvirker i hvilken grad sivile blir beskyttet. Til slutt vil studien konkludere basert på hvilke funn som er gjort i kapittel 5.

---

## 2.2 Kilder og utvalg

En av hovedkildene i denne studien vil være rapporten *The Responsibility to Protect* (2001) fra ICISS, som er utgangspunktet og opprinnelsen til RtoP. Selv om rapporten ikke er et FN dokument, er det vanskelig å karakterisere det som uavhengig da det var på bestilling fra daværende generalsekretær Kofi Annan. Det er en viktig tekst fordi rapporten er oppstarten til konseptutviklingen og er et resultat av nøye analyse av temaet. En annen viktig hovedkilde vil være rapporten fra en workshopen *Halting Widespread or systematic attacks on civilians: Military Strategies & Operational Concepts* (Holt & Smith, 2008) Workshopen ble gjennomført av The Henry Stimson Center i samarbeid med Kofi Annan International Peacekeeping Training Center. Stimeson senteret er en upartisk og ikke-profiterende organisasjon som jobber for å styrke internasjonal fred og sikkerhet. (The Henry L. Stimson Center, 2012). Deltakerne på denne workshopen var ulike ledere som har tjenestegjort i operasjoner som omhandlet beskyttelse av sivile. Det er viktig å understreke at ikke alt som presenteres i rapporten er bygget på konsensus mellom deltakerne, selv om de var enige om mye (Holt & Smith, 2008, Acknowledgement).

Flere av de praktiske eksemplene fra DRK er hentet fra General Jan-Gunnar Isbergs bok *By All Necessary Means* (Isberg & Tillberg, 2011). Denne boken er basert på Isbergs erfaringer som Deputy Force Commander, og som brigadesjef for Ituri Brigade og Kivu Brigade i FNs misjon MONUC i perioden 2003-2005. Isberg deltok også i workshopen nevnt ovenfor. Boken er ikke å anse som en ren vitenskapelig tekst, men samtidig besitter Isberg unike erfaringer fra operasjonelt og taktisk nivå vedrørende det å lede en militær avdeling som har til hovedhensikt og beskytte sivile. I tillegg vil studien også benytte seg av rapporter og Sikkerhetsrådsresolusjoner og andre studier for å danne seg et så godt bilde av situasjonen som mulig.

I tillegg er studien basert på en rekke kvalitetssikrede<sup>3</sup> rapporten og annen forskning som er fremkommet av temaet.

---

<sup>3</sup> Fagfelleurdert og/eller utgitt i anerkjente tidsskrifter



---

## 2.3 Metodekritikk

Som nevnt innledningsvis har det å intervenere på humanitært grunnlag vært, og er fortsatt, gjenstand for mye debatt. Dette er positivt i den forstand at det gjør temaet veldig aktuelt og synliggjør dilemmaene rundt temaet. Uenighetene reflekteres også gjennom at kun en liten del av rapporten fra ICISS er vedtatt.

Det er flere familiære konsepter til RtoP som for eksempel *Protection of Civilians* (POC) og *humanitarian intervention*. På grunn av studiens begrensninger i omfang vil disse ikke bli omhandlet selv om det i en RtoP operasjon vil være naturlig å benytte også andre konsepter og prinsipper. Samtidig er konseptene som omhandler beskyttelse av sivile på mange områder veldig overlappende, og vil derfor indirekte være en del av studien.

Studien vil benytte konflikten i DRK og FNs fredsbevarende styrke MONUC/MONUSCO for å gi eksempler i praksis. Det vil kun benyttes utdrag av enkelthendelser for å illustrere analysen, og dermed ikke en inngående casestudie om konflikten i seg selv. Selv om RtoP ikke er vedtatt i denne konflikten, i den forstand at det ikke er spesifikt uttrykt i mandatet, så har RtoP vært en del av i debatten om konflikten. Det er bred enighet om at RtoP er anvendbar i konflikten (Bellamy, 2011, s 52) av flere årsaker. For det første er dette en misjon som etter hvert har utviklet seg til å ha som hovedoppgave å beskytte sivile, noe som en R2P operasjon vil ha. For det andre oppfyller konflikten i DRK de krav som stilles for at det skal legitimere en RtoP aksjon. Det vil si at det er en konflikt som inneholder folkemord, krigsforbrytelser, etnisk rensning, og andre typer kriminalitet mot menneskeheten, samt at DRK har hatt problemer med å opprettholde innbyggernes sikkerhet. Anvendbarheten av RtoP i konflikten er også uttrykt fra FN gjennom Special Representative of the Secretary General (SRSG) for the DRC Alain Doss som uttalte til Sikkerhetsrådet i 2008 at “we are doing our utmost to translate the principle of ‘responsibility to protect’ into ‘responsible protection’ which means an enhanced, and mobile, military and police presence on the ground” (Bellamy, 2011, s 52). Ut i fra dette vil konflikten i DRK fungere som et godt gjennomgående eksempel.

## 3. Teori

Dette kapittelet vil redegjøre for RtoPs innhold og utvikling både som konsept og prinsipp for å skape en felles forståelse rundt dette. For å vise sammenhengen mellom politikk og handling, vil kapittelet redegjøre for hvordan ulike operasjonelle nivå står i forhold til hverandre, og hvordan de påvirker hverandre. Siste del vil gi bakgrunnsinformasjon om konflikten i DRK, både for å gi et bedre grunnlag for å forstå analysen i kapittel 4, og hvorfor konflikten er relevant for RtoP.

### 3.1 The Responsibility to Protect

En stat er suveren innenfor sitt territorium og ovenfor dens innbyggere og denne suvereniteten er en forutsetning for internasjonale relasjoner. Staters suverenitet er nedfelt i FN Pakten artikkel 2.1 og er en del av internasjonal lov (FN, 1945, s 3 og Johansen & Staib, 2009, s 127 og ICISS, 2001, s 12). En stat har også en forpliktelse til å respektere andre staters suverenitet. Derfor forbyr FN Pakten i artikkel 2.7 andre stater å intervensere i en stats interne anliggende. Hvis dette ikke blir overholdt har stater rett til å forsvare seg selv (UN, 1945, s 3, 10-11 og ICISS, 2001, s 12). FN ble etablert blant annet for å beskytte denne suvereniteten og dermed opprettholde internasjonal fred og sikkerhet. Etter den kalde krigen vokste det frem et større antall interne konflikter, som hadde stor påvirkning på sivilbefolkningen. Dette gjorde det utfordrende å balansere en stats suverenitet, med ivaretagelse av sivile og grunnleggende menneskerettigheter. Både staters suverenitet og beskyttelse av mennesker er to grunnleggende målsetninger for det internasjonale samfunn som begge er nedfelt i FN Pakten (ICISS, 2001, s 13). Det blir derfor et dilemma når de står i motsetning til hverandre.

Utviklingen av dette dilemmaet resulterte i at daværende generalsekretær i FN, Kofi Annan, etterlyste en felles enighet om hvordan humanitære konflikter bør håndteres. Han utfordret derfor medlemslandene med følgende spørsmål: “(...) if humanitarian intervention is, indeed, an unacceptable assault on sovereignty, how should we respond to a Rwanda, to a Srebrenica – to gross and systematic violations of human rights that affect every precept of

---

our common humanity?” (ICISS, 2001, s VII). I desember 2001 kom ICISS med rapporten *The Responsibility to Protect* (ICISS, 2001, s I).

Rapporten hevder at suverenitet ikke bare innebærer rettigheter for en stat, men også et ansvar for å beskytte dens innbyggere. Hvis en stat ikke evner eller ønsker å gjøre dette faller ansvaret på det internasjonale samfunn (ICISS, 2001, s 17). Dette blir uttrykt gjennom rapportens grunnleggende prinsipper.

“1 Basic Principles

A: State sovereignty implies responsibility, and the primary responsibility for the protection of its people lies with the state itself.

B: Where a population is suffering serious harm, as a result of internal war, insurgency, repression or state failure, and the state in question is unwilling or unable to halt or avert it, the principle of non-intervention yields to the international responsibility to protect.” (ICISS, 2001, s XI)

Med dette tar rapporten et steg videre i debatten om staters suverenitet og beskyttelse av sivile. Den har tatt steget fra staters rettigheter og retten til å intervenere<sup>4</sup>, til staters ansvar og det internasjonale samfunns ansvar til å intervenere (ICISS, 2001, s16-17). Rapporten understreker at dette ikke er ment til å skape en tryggere verden for store stater og undergrave suvereniteten til de små. Hensikten er å effektivt kunne beskytte sivile i situasjoner der det skulle være nødvendig (ICISS, 2001, s11).

Som nevnt innledningsvis er RtoP er delt inn i tre ansvarsområder områder som viser at RtoP har en helhetlig tilnærming til beskyttelse av sivile. Denne studien vil fokusere på *Responsibility to React* da det er denne delen som åpner for en militær intervensjon. Rapporten beskriver at i ekstreme tilfeller hvor økonomiske, diplomatiske og juridiske handlinger ikke fungerer, er det nødvendig for det internasjonale samfunnet å bruke militære virkemidler (ICISS, 2001, s 29). Spørsmålet er hvor grensen for å benytte militær makt ligger?

---

<sup>4</sup> I følge rapporten er det juridiske grunnlaget for en humanitær intervensjon blant annet gitt gjennom menneskerettighetene i FN pakten, Universal Declaration of Human Rights, Genèvekonvensjonene med tilleggsprotokoller, internasjonal lov samt flere avtaler om menneskerettigheter og beskyttelse av sivile (ICISS 2001, s16).

---

ICISS mener at militær makt kun skal benyttes ved unntaksvis og ved ekstreme hendelser. Med dette menes “(...) cases of violence which so genuinely ‘shock the conscience of mankind’” (ICISS, 2001, s 31). Ut I fra dette er det er militær intervensjon rettferdiggjort gjennom det rapporten kaller *Threshold Criteria: Just Cause*. Denne beskriver to forhold:

- “*Large scale loss of life, actual or apprehended, with genocidal intent or not, which is the product either of deliberate state action, or state neglect or inability to act, or a failed state situation; or*
- *Large scale “ethnic cleansing” actual or apprehended, whether carried out by killing, forced expulsion, acts of terror or rape*”. (ICISS, 2001, s 32)

Videre beskriver rapporten andre forhold, kalt *Precautionary Criteria*, som må være til stede. Disse forholdene er at en intervensjon må ha riktig intensjon, være siste utvei, benytte proporsjonale virkemidler og ha et rimelig håp om å lykkes (ICISS, 2001, s 35-37). Grunnen til at kommisjonen beskriver kriterier for RtoP er flere<sup>5</sup>, og FNs ‘High Level Panel’ foreslo i forkant av UN World Summit i 2005 at kriteriene skulle bli vedtatt av Sikkerhetsrådet mer eller mindre direkte slik de er beskrevet i RtoP rapporten (Bellamy, 2011, s 21). Likevel er ingen kriterier vedtatt av verken i Generalforsamlingen, eller Sikkerhetsrådet, men det gir en indikasjon på hvilke forhold RtoP er ment å være gjeldende under.

ICISS kommer også med et bidrag for å operasjonalisere RtoP. Rapporten beskriver noen operasjonelle prinsipper som kommisjonen mener bør bli ivaretatt. Kjernen i disse prinsippene er:

- Klare målsetninger som kommer til uttrykk gjennom klare og utvetydige mandater, samt resurser til å kunne gjennomføre dette.
- En felles militær tilnærming for deltakende parter, med en felles ledelse og en klar kommunikasjon og kommandokjede.
- Aksept for begrensningen i bruk av makt da beskyttelse er målet og ikke bekjempelse.
- Rules of Engagement som er klar og tydelig, og som passer til operasjonskonseptet.

---

<sup>5</sup> Bellamy (2011, s164) beskriver flere grunner til at ICISS satte kriterier, Det var for å gi noen forventninger til hvilke situasjoner det internasjonale samfunn skulle engasjere seg i for å unngå katastrofer. I tillegg var det for å unngå å risikere veto i Sikkerhetsrådet, eller at noen stater skulle misbruke konseptet.

- 
- Aksept for at styrkebeskyttelse ikke er det prinsipielle målet.
  - Størst mulig grad av koordinering med andre humanitære organisasjoner (ICISS, 2001, s XIII).

I 2005 tok utviklingen av konseptet et stort steg i riktig retning da RtoP var på agendaen under UN World Summit i 2005. Resultatet var at kjernen i RtoP ble vedtatt av Generalforsamlingen. Dette er uttrykt i *2005 World Summit Outcome Document* i paragraf 138 og 139. I paragraf 138 stadfestes det at stater har ansvar for å beskytte sine innbyggere mot folkemord, krigsforbrytelser, etnisk rensning og andre kriminelle handlinger mot menneskeheten. Det understrekes også at det internasjonale samfunn bør hjelpe stater til å gjøre dette (General Assembly, 2005, s 31). I paragraf 139 stadfestes det internasjonale samfunns ansvar.

“The international community, through the United Nations, also has the responsibility to use appropriate diplomatic, humanitarian and other peaceful means, in accordance with Chapters VI and VIII of the Charter, to help protect populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity. In this context, we are prepared to take collective action, in a timely and decisive manner, through the Security Council, in accordance with the Charter, including Chapter VII, on a case-by-case basis and in cooperation with relevant regional organizations as appropriate, should peaceful means be inadequate and national authorities manifestly fail to protect their populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity.” (General Assembly, 2005, s 31)

Ansaret innebærer tiltak fra diplomatiske og fredfulle midler, til tidsriktige og avgjørende handlinger, inkludert kapittel VII operasjoner autorisert av Sikkerhetsrådet. Det er denne delen som åpner for bruk av militær maktbruk fra det internasjonale samfunn. Derfor kan de militære styrkenes evne til å gjennomføre kollektive handlinger, på en tidsriktig og avgjørende måte, ansees som kjernen i å fungere som et troverdig virkemiddel for å beskytte sivilbefolkningen mot folkemord, krigsforbrytelser, etnisk rensning og kriminalitet mot menneskeheten.

Sikkerhetsrådet bekreftet Generalforsamlingens vedtaket av paragraf 138 og 139 i *2005 World Summit Outcome Document* gjennom resolusjon 1674 i 2006. At en viktig del av RtoP rapporten er vedtatt både i Generalforsamlingen og Sikkerhetsrådet vitner om en bred støtte, samtidig kan det argumenteres for at det er en overfladisk støtte da det ligger mye debatt og motvillighet bak begge vedtakene (Bellamy, 2011, s 25, 28).

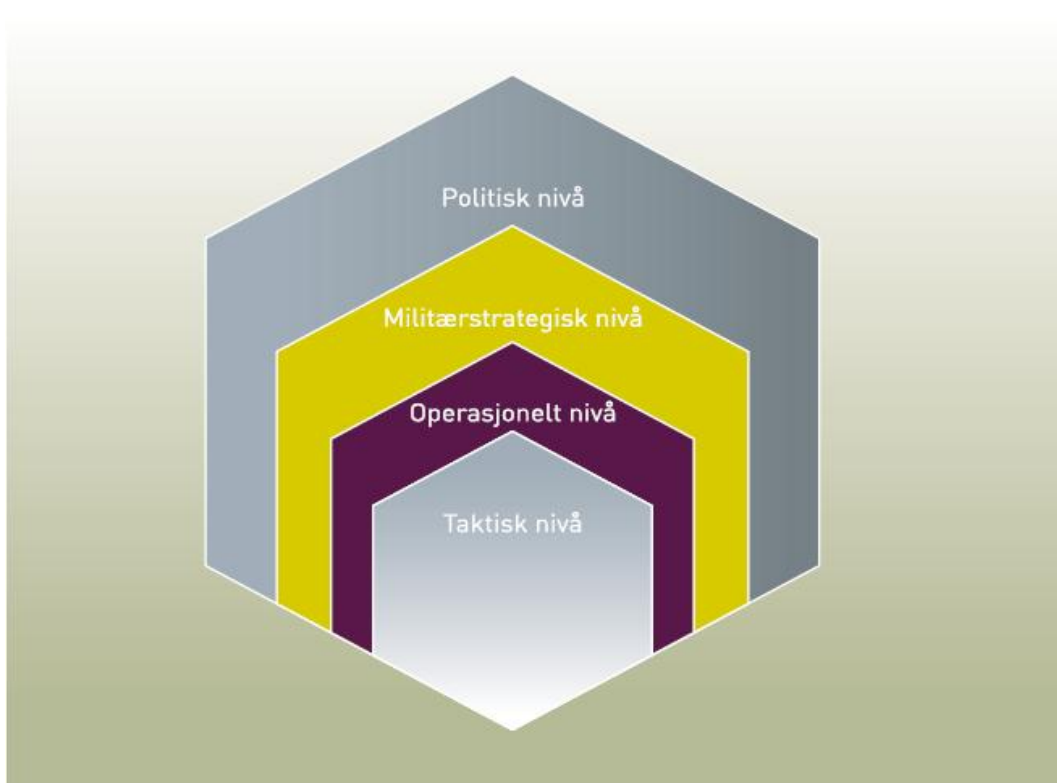
Enda et steg videre med implementeringen av RtoP kom i 2009 med rapporten *Implementing the Responsibility to Protect* fra FNs Generalsekretær Ban Ki-Moon. Generalsekretæren er en av RtoPs fremste forkjempere (Bellamy, 2011, s 32) og kommer i rapporten med en rekke forslag til tiltak for Generalforsamlingen og medlemslandene som kan styrke implementeringen av prinsippet. Rapporten er delt inn i tre pilarer hvor pilar 1 omhandler staters ansvar til å beskytte sin befolkning. Pilar 2 omhandler det internasjonale samfunns ansvar om å støtte stater til å oppfylle sitt ansvar om beskyttelse. Pilar 3 omhandler det internasjonale samfunns ansvar til å ta tidsriktige og avgjørende handlinger, helst fredfullt, men med makt hvis nødvendig, for å beskytte sivil befolkningen (Ki-Moon, 2009, s8-10).

Det er nå vist at det internasjonale samfunn har en ansvar om å benytte militære makt til å beskytte sivilbefolkningen hvis en stat misslykkes i å gjøre dette selv. Det er bred støtte rundt dette og det skal gjøres på en kollektiv, tidsriktig og avgjørende måte. Utfordringen er å omforme dette til handlinger i praksis.

## 3.2 Fra Politikk til handling

For å forstå utførelsen RtoP er det viktig å forstå sammenhengen mellom de ulike operasjonelle nivåene. Det vil si hvordan et politisk vedtak omgjøres til en taktisk handling. Denne studien vil bruke Forsvarets Fellesoperative Doktrine (FFOD) fra 2007 som grunnlag for dette forholdet.

Et mye brukt syn på militær makt, og som denne studien også legger til grunn, er at militær makt er et politisk virkemiddel, og dermed en forlengelse av en politikk (Forsvarets stabsskole, 2007, s 30). For å forklare sammenhengen mellom politikk og militær handling benytter FFOD fire forskjellige nivåer. Disse nivåene er det politiske, det militærstrategiske, det operasjonelle, og det taktiske nivå (Forsvarets stabsskole, 2007, s 31). Disse nivåene er illustrert i figuren nedenfor.



Figur 1: *De ulike operasjonsnivåene. Figur hentet fra FFOD (Forsvarets stabsskole, 2007, s 31).*

Figuren viser hvordan de ulike nivåene omfavner hverandre og fungerer som rammeverk for det underliggende nivå.

Det øverste operasjonelle nivå er det politiske og gir rammer for alle de underliggende nivåene. I internasjonal sammenheng er det flere faktorer som påvirker de politiske rammene. Forskjellige land har forskjellige interesser, noe som gjør at internasjonale politiske vedtak ofte et resultat av kompromiss (Forsvarets stabsskole, 2007, s 30). Dagens type konflikter er komplekse og politisk kontroll påvirker alle nivåer i en operasjon (Forsvarets stabsskole, 2007, s 32). For eksempel en handling utført på taktisk nivå, som et drap av sivile, kan påvirke en fredsforhandling på politisk nivå. Typiske ansvarsområdet for det politiske nivået er å utforme politiske målsetninger og tildele nødvendige ressurser, samt å koordinere de ulike militære og sivile bidragene (Forsvarets stabsskole, 2007, s 32 ). Denne studien tar utgangspunkt i FNs sikkerhetsråd som representant for dette nivået. På det militærstrategiske nivå kommer det militærfaglige aspektet inn og bidrar derfor med rådgivning opp på politisk nivå. Det er her de militære ressursene blir samordnet. I Norge er dette Forsvarssjefen, og i FN sammenheng kan dette være de ulike departementene, som for

eksempel Department of Peacekeeping Operations. På operasjonelt nivå blir de ulike politiske målsetningene omgjort til konkrete operasjonsplaner og handlingsmåter og er ofte den øverste militære kommandoen i operasjonen. Det taktiske nivå og er det nivået som løser de taktiske oppgavene og gjennomfører de politiske målsetningene ut til handling (Forsvarets stabsskole, 2007, s32). I virkeligheten vil grensene mellom de ulike nivåene være uklare og flytende. I enkelte situasjoner kan det være nødvendig for politisk nivå å få informasjonen fra eller påvirke direkte ned på laveste nivå. Samtidig er det viktig huske at de ulike nivåene sitter på størst kompetanse innenfor sitt nivå (Forsvarets stabsskole, 2007, s 31-32).

Denne modellen viser at et politisk vedtak har mange ledd i dens vei mot utførelse. Alle disse leddene påvirker både hvordan, og i hvilken grad prinsippet RtoP og de militære styrkene er i stand til å forvalte det internasjonale samfunns ansvar om å beskytte sivilbefolkningen mot folkemord, etnisk rensning, krigsforbrytelser og kriminalitet mot menneskeheten. For å kunne ta kollektive, tidsriktige og avgjørende handlinger må RtoP implementeres på alle nivå.

### 3.3 Den Demokratiske Republikken Kongo

Konflikten i den Demokratiske Republikken Kongo (DRK) vil fungere som et gjennomgående eksempel i studien. Derfor vil det kort redegjøres for utviklingen i konflikten fra 1999 frem til i dag, samt FNs rolle i landet.

Etter flere år med konflikt ble det i 1999 ble det underskrevet en fredsavtale, ofte referert til som Lusaka Ceasefire Agreement, mellom Angola, Namibia, Rwanda, Uganda og DRK. Denne avtalen anmodet FN om en fredsbevarende styrke med kapittel VII mandat, til å støtte implementeringen av fredsavtalen. Denne anmodningen møtte motstand fra det internasjonale samfunn fordi det hersket tvil rundt partenes engasjement til å gjennomføre avtalen, samt at FN ikke hadde vært deltakende under utformingen av avtalen og dermed hadde lite eierforhold til den (Holt & Berkman, 2006, s 158).

Som et kompromiss autoriserte Sikkerhetsrådet en liasonstyrke på 90 personer, og en militær styrke på ca 5000 militært personell som skulle monitorere implementeringen av fredsavtalen. Misjonen fikk navnet United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo (MONUC). I resolusjon 1291 fra 2000 ble beskyttelse av sivile mot



---

en umiddelbar trussel om fysisk vold for først gang gitt. Likevel ble misjonen omtalt som en kapittel VI operasjon, og misjonen handlet også deretter. (Holt & Berkman, 2006, s 159).

I 2002 ble det forhandlet frem en ny fredsavtale ofte omtalt som The Pretoria Agreement, som ble underskrevet av både den sittende regjeringen, militante grupperinger som hadde operert på nasjonalt nivå, samt nabolandene (Isberg & Tillberg, 2011, s 18). Der ble det bestemt at en overgangsregjering skulle styre landet fram til et valg som var estimert til 2006 (Tull, 2009, s 216) I tillegg skulle utenlandske styrker forlate landet, og de militante gruppene skulle avvæpnes og inngå som en del av den Kongolesiske hæren. Denne avtalen hadde en stor svakhet da mange lokale militante grupper verken hadde deltatt i forhandlingene eller undertegnet selve avtalen. (Isberg & Tilleberg, 2011, s 19). Urolighetene var størst i de østlige delene av DRK, med krisen i Bunia i mai 2003 og krisen i Bukavu året etter, som de beste eksemplene på dette. Begge krisene resulterte i store lidelser for sivilbefolkningen, noe som førte til en økning av antall militære styrker og styring av mandatet (Tull, 2009, s 217-218). Selv om en fredsavtale var underskrevet fortsatte kampene, noe som også innebar konsekvenser for den sivile befolkningen. Omfanget beskrives godt på RtoP sine hjemmesider. “Although the five-year civil war in the DRC ended in 2003 with the formation of a transitional government, crimes against humanity and war crimes against civilian populations – including murder, rape and sexual slavery, recruitment and use of child soldiers, and forced displacement – continue unabated” (ICRtoP 2012, avsnitt I).

I 2006 gjennomførte DRK valg. Den sittende presidenten fra overgangsregjeringen, President Joseph Kabila ble utnevnt til vinner. Valget ble ansett som det mest komplekse valget FN har støttet i å gjennomføre. I 2010 skiftet misjonen navn til United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo (MONUSCO) for å markere en endring i misjonen (FN, 2012, avsnitt 4-6). Selv etter mange år med FN styrker i DRK er det fortsatt store uroligheter. De siste rapportene fra media melder at den militante gruppen M23 har jaget regjeringssoldatene og inntatt byen Goma. Det er også meldt om voldtekt, drap og bortføring av sivile (Verdens Gang, 2012). Dette viser at DRK fortsatt har en vei å gå før den er i stand til å beskytte sine innbyggere på egen hånd.

Det antas at rundt fem millioner mennesker er drept som en konsekvens av konflikten i DRK hvorav halvparten av disse er antatt å være barn. Tallene fortsetter bare å stige da det følge

RtoP sine offisielle hjemmesider dør ca. 500 000 hvert år. I tillegg til alle disse dødstallene antas det også at det er rundt 7000 barnesoldater i landet som brukes både som soldater, vakter, sexslaver og lever under uverdige forhold. Konflikten har også skapt et enormt antall flyktninger, med antatt 2,4 millioner internt fordrevne og 450 000 som har flyktet til et av nabolandene. Dette er også bakgrunnen for at landet ligget på bekymringslisten til U.S. Holocaust Memorial Museum's Warning List helt siden 2003 (ICRtoP, 2012, avsnitt II). På bakgrunn av dette er det naturlig å stille spørsmålet om det internasjonale samfunns vedtatte ansvar er gjeldende her?

## 4. Analyse

Dette kapittelet vil analysere problemstillingen ut i fra tre hovedpunkter. Den første delen vil se på hvordan politiske føringer påvirker de militære styrkenes evne til å beskytte sivilbefolkningen og i hvilken grad prinsippet RtoP kommer til uttrykk gjennom disse føringene. Studien anser mandat og regler for maktanvendelse (Rules of Engagement: ROE) som hovedkanalene for å formidle politikk ned til operasjonelt og taktisk nivå og vil derfor fokusere på disse. Den andre delen vil se på hvordan manglende forståelse for hvordan man skal utføre beskyttelse av innbyggerne i en stat, påvirker implementeringen av RtoP. Den tredje og siste delen omhandler hvordan viljen til å ta det ansvaret som ligger på det internasjonale samfunn, på alle operasjonelle nivå, er kritisk for utførelsen av RtoP. Uten en vilje til å gjennomføre det vedtatte ansvaret vil andre tiltak være meningsløse. Alle tre delene henger sammen og påvirker hverandre, men for å lettere synliggjøre vil hver del omhandles separat.

### 4.1 Politiske føringer

Militær makt er et politisk virkemiddel, og derfor har politiske føringer stor innvirkning på militære styrkers oppdrag om å beskytter sivile. Paragraf 139 fra *UN World Summit Outcome Document* stadfester at det kun er Sikkerhetsrådet, som er et politisk organ, som kan autorisere bruken av militære styrker i RtoP (General Assembly, 2005, s 31). Sikkerhetsrådet benytter seg av resolusjoner for å gi denne autorisasjonen og sine politiske føringer. De politiske føringene gitt gjennom mandat og ROE må være utformet på en slik måte at de gir de militære styrkene best mulig forutsetninger for å beskytte sivilbefolkningen mot folkemord, krigsforbrytelser, etnisk rensning og kriminelle handlinger mot menneskeheten.

#### 4.1.1 Mandat

Både RtoP rapporten (2001, s 60) og deltakerne i prosjektet til The Henry L Stimson Center (Holt & Smith, 2008, s 9) ser på mandat som en kritisk faktor for at oppdraget om å beskytte sivilbefolkningen skal løses på en god måte. Denne studien vil belyse dette gjennom å se på mandatets retorikk, målsetninger og de militære styrkenes forståelse av dette.

---

## Mandatets retorikk

En klar og tydelig retorikk i mandatet er viktig for å sikre at sivilbefolkningen beskyttes på en god måte. Rapporten fra ICISS (2001, s 60) sier at “A clear and unambiguous mandate is one of the first and most important requirements of an operation to protect”. Det skal være så klart og tydelig at en militær sjef skal kunne “Identify his mission and his task properly and to propose an operational concept which promise quick success” (ICISS, 2001, s 60). Dette understrekes også av rapportens operasjonelle prinsipper. Dette stiller store krav til utformingen av mandatet. Mandater har blitt tydeligere i sin retorikk, men det er fortsatt noen uklarheter som påvirker beskyttelse av sivile.

Holt & Berkman (2006 s 90) hevder i sin tekst at mandater generelt har utviklet seg til å være tydeligere i sin retorikk vedrørende beskyttelse av sivile, noe som også er tydelig i forbindelse med operasjonen i DRK. Både resolusjon 1493 fra 2003 og resolusjon 1925 fra 2010 gir oppgaven om å beskytte sivilbefolkningen. Likevel er ordlyden i hvilke virkemidler som kan benyttes for å gjennomføre dette forskjellig. I resolusjon 1493 har MONUC autorisasjon til å benytte “(...)all necessary means to fulfill its mandate in the Ituri district and, as it deems it within its capabilities” (Security Council, 2003, s 5). I resolusjon 1925 er MONUSCO autorisert til å benytte “(...)all necessary means, within the limits of its capacity and in the areas where its units are deployed” (Security Council, 2010, s 4). Mandatet fra 2003 uttrykker at beskyttelse av sivile skal gjennomføres ut i fra hva som lar seg gjøre med de ressursene som er til rådighet. Det kan tolkes slik at en militær sjef kan prioritere sin ressurstildeling og dermed nedprioritere beskyttelse av sivile. Spesielt problematisk var dette da MONUC var autorisert til kun å bestå av en styrke på 5537 militært personell i et område som er på størrelse med Vest-Europa (Holt & Berkman, 2006, s 90). I resolusjonen fra 2010 er det tydeligere at MONUSCO skal strekke seg helt til grensen av sin kapasitet for beskytte. Området hvor *all necessary means* kan benyttes er også utvidet fra kun å omfatte Ituri, til hele *area of deployment*. Dette viser et økt fokus på beskyttelse av sivile og en større tydelighet i virkemidlene som forventes benyttet. Dette viser en fremgang i implementeringen av RtoP, og styrker dens rolle som et troverdig virkemiddel.

Samtidig er det flere uklarheter i mandatet. Mandatets retorikk åpner for tolkning fordi det ikke er beskrevet hva ulike ord og uttrykk i mandatet betyr. Både resolusjon 1493 (Security Council, 2003, s 5) og 1925 (Security Council, 2010, s 4) tillater den bruken av *all necessary*

---

*means* til å gjennomføre mandatet. Hva dette faktisk innebærer står det ingenting om. En annen uklar formulering fra resolusjon 1925 er “(...) areas where its units are deployed” (Security Council, 2010, s 4), siden området ikke er definert i mandatet. Denne utfordringen blir også nevnt av deltakerne i rapporten fra The Henry L. Stimson Center. Er det 5, 10 eller 15 mil fra basen, er det hele landet, eller kun de plassene som er lett tilgjengelig (Holt & Smith, 2008, s 10)? Dette er en viktig avklaring slik at alle som trenger beskyttelse får det. Både resolusjon 1493 og 1925 gir mandat til å beskytte sivilbefolkningen og sivile hjelpearbeidere som er «under imminent threat of physical violence» (Security Council, 2003, s 5 og Security Council, 2010, s 4). Hva som er umiddelbar trussel kan defineres på flere måter. Betyr det at volden må pågå, eller kan man reagere der man antar det vil være en trussel om 5 timer? Dette er viktig å avklare da det legger store føringer på hvordan de militære styrkene skal operere. Konsekvensen av dette tolkningsrommet er at det skaper forskjeller i hvordan, og i hvilken grad befolkningen blir beskyttet. Det kan til og med skape forskjeller innenfor samme operasjon (Holt & Smith, 2008, s 10). Det kan også skape et gap mellom den politiske intensjonen og handlingen fra militæret. Selv om tolkningen kan skape et gap gir den også handlingsrom til de militære styrkene. Det gir det operasjonelle og taktiske nivå mulighet til å handle på en slik måte som er best mulig tilpasset situasjonen. Spesielt med tanke på at det er disse nivåene som sitter på den militære fagkunnskapen. Ved for stor grad politisk kontroll risikerer man at føringer som blir gitt ikke er i samsvar med behovet i operasjonsområde. At mandatet er noe uklart gir både utfordringer og skaper muligheter. For å ivareta muligheter, og hindre forskjeller trengs det en felles forståelse for mandatet. Dette vil bli omhandlet i kapittel 4.2.

En grunn til at mandater er utformet såpass vagt, er at mandater er et resultat av en internasjonal politisk prosess. Dermed er det mange ulike interesser som påvirker denne prosessen. Utformingen som blir brukt er derfor et resultat av politiske forhandling og kompromiss (Johansen & Staib, 2009, s 146). Dette gjør at mandater nødvendigvis ikke er utformet på en slik måte som gir de militære styrkene best mulige forutsetninger for å beskytte sivile. Mandater er således ikke nødvendigvis med på å styrke RtoP.

Et virkemiddel for å understreke at operasjonen har til hovedhensikt å beskytte sivile er å synliggjøring av RtoP gjennom retorikken i mandatet. Det kan også være med på å skille en slik type operasjon fra andre fredsbevarende- og stabiliseringsoperasjoner (Holt & Smith,

---

2008, s 16). I resolusjon 1925 (Security Council, 2010, s 1), og igjen i resolusjon 2053 (Security Council, 2012, s 1) blir det gjort tydelig at hovedansvaret for å beskytte sine innbyggere ligger på DRK. Samtidig er det en svakhet at det internasjonale samfunnets ansvar ikke er like tydelig og direkte formulert, selv om SRSG i DRK har uttalt at de jobber med å implementere flere av konseptets prinsipper i konflikten. Den tydeligste måten RtoP kommer til uttrykk i mandatet er gjennom de gitte oppgavene, hvor beskyttelse av sivile er prioritet.

### *Mandatets målsetninger*

Mandatet beskriver operasjonens målsetninger. Mål for operasjonen, slutttilstand, politiske målsetninger og andre kritiske faktorer må derfor komme tydelig frem (ICISS, 2001, s 59-60 og Holt & Smith, 2008, s 16). Utvetydige mål styrker den militære styrkenes evne til å beskytte sivilbefolkningen, og er dermed med å styrke implementering av RtoP.

Mandater må definere hvilke oppgaver som har prioritet. FN fredsbevaring har begynt å implementere RtoP gjennom å innføre beskyttelse av sivile som sin hovedoppgave (Bellamy, 2011, s 192). Som nevnt er beskyttelse av sivilbefolkningen gitt i både resolusjon 1493 (2003) og 1925 (2010). Også i resolusjon 1565 (Security Council, 2004, s 2) er dette nevnt, men her blir det tydelig at oppgavene mangler prioritet. I tillegg til å beskytte sivilbefolkningen har MONUC flere andre oppgaver, som for eksempel å opprettholde tilstedeværelse i nøkkelområder, tilse at personell kan bevege seg fritt i operasjonsområde, støtte Forces Armees de la Republique Demoratique de Congo (FARDC)<sup>6</sup> med å avvæpne, demobilisere og reintegrere kombattante, samt flere andre oppgaver (Security Council, 2004, s 2-3). Det blir et problem når disse oppgavene kommer i konflikt med hverandre. Deler av FARDC sto og står fortsatt bak mange av overgrepene på sivile i DRK (Durch & Giffin, 2010, s 31). Ved å støtte og samarbeide med FARDC risikerte man å indirekte støtte overgrepene på sivile og skape stor misnøye blant befolkningen. Dette har heldigvis endret seg og i resolusjon 1925 fra 2010 beskrives MONUSCOs oppgaver i prioritert rekkefølge. Øverst på listen står følgende: "Ensure the effective protection of civilians, including humanitarian personnel and human rights defenders, under imminent threat of physical

---

<sup>6</sup> Den kongolesiske hæren

---

violence, in particular violence emanating from any of the parties engaged in the conflict” (Security Council, 2010, s 4). Dette gjør det klart at MONUSCOs første prioritet er å beskytte sivile, uansett hvem angrepet kommer fra. Denne utvetydigheten underbygger RtoPs rolle som noe mer en fin politisk retorikk

### *Forståelse av mandatet*

Selv et godt mandat blir verdiløst hvis de militære styrkene ikke forstår det og dermed ikke klarer og anvende det i praksis. Denne forståelsen er derfor utrolig viktig for at de militære styrkene skal fungere som et troverdig virkemiddel.

En god forståelse av mandatet legger grunnlag for at gode beslutninger på operasjonelt og taktisk nivå. Dette erfarte Genral Jern Isberg i DRK. På grunn av sin forståelse stilte General Isberg spørsmålsteget ved at Thomas Lubanga, en sentral leder i The Union of Congolese Patriots kalt UPC (en militær milits) som var tatt til fange av MONUC, (Isberg & Tillberg, 2011, s 21), skulle få eskorte til Bunia for å tale til sine tilhengere. Deretter, uten noen nærmere begrunnelse, skulle Isberg slippe Lubanga, samt andre UPC fanger, fri. Dette var fanger som akkurat hadde deltatt i harde kamper mot FN styrkene i Bunia. Hvis Lubanga og de andre fangne ble løslatt fryktet General Isberg at det på nytt ville oppstå harde kamper som ville resultere i opprør og drap (Isberg & Tillberg, 2011, s 60). Bakgrunnen for løslatelsen er ukjent, men det var klart at det ville sette kredibiliteten til FN i fare. Isberg sendte da en mail til en rekke høyere sjefer i MONUC og FN hvor han forklarte mulige konsekvenser av denne handlingen. Til slutt ble denne ordren stanset av den Kongolesiske utenriksministeren. General Isberg begrunner sin motstand mot dette oppdraget med hans forståelse av mandatet. Etter hans forståelse var ingenting som kunne hjemle hverken det å la Lubanga tale til sine tilhengere eller frigis (Isberg & Tillberg, 2011, s 74-75). Det faktum at oppdraget ble stanset fra politisk nivå styrker Isbergs forståelse. Også RtoPs operasjonelle prinsipper om at beskyttelse alltid skal ligge til grunn når en avgjørelse blir tatt understreker viktigheten av Isbergs motstand mot oppdraget.

Dette eksemplet illustrerer hvordan en militær leder kan benytte sin forståelse av mandatet til å hindre mulige lidelser for sivilbefolkningen. Dette viser at denne forståelsen er viktig for at militæret skal fungere som et troverdig virkemiddel og gjennomføre avgjørende handlinger.

---

Dette illustrerer også mandatets tolkningsrom da det tydeligvis var divergerende forståelse av det siden dette oppdraget ble gitt.

### 4.1.2 Rules og Engagement

Rules of Engagement (ROE) skal fungere som et rammeverk for militært personell som deltar i operasjoner. ROE regulerer maktanvendelsen slik at den er i samsvar med for eksempel mandatet og FN pakten (Johansen & Graib, 2009, s 252). Denne reguleringen av maktbruken beskrives som kritisk for å beskytte sivile av RtoP rapporten. Dette blir spesielt viktig da FN har en tradisjon for minimum bruk av makt (ICISS, 2001, s 62). En ROE som er tilpasset situasjonen er derfor viktig for at en militær styrke skal være troverdig i sin utøvelse av RtoP.

Nasjonale føringer har stor innvirkning på om ROEen er tilpasset situasjonen, noe også General Isberg erfarte i DRK. Det er flere faktorer som påvirker utformingen av ROE, som nasjonale og internasjonale lover, politikk, operasjonskonsept og folkeretten (Johansen & Greib 2009, s 251). De nasjonale føringene preget for eksempel den Uruguayske styrken (URUBAT) i MONUC. Presidenten i Uruguay hadde vært positiv MONUC og tatt initiativ til at Uruguay skulle bidra med styrker. Presidenten ble kritisert i parlamentet for dette, noe som var problematisk med tanke på at han stilte til gjenvalg høsten 2004. Det var derfor ingen aksept fra politisk hold i Uruguay at URUBAT skulle ta tap (Isberg & Tillberg, 2011, s 124). URUBAT hadde derfor kun mulighet til å bruke makt i selvforsvar. Selv hvis en splint ble fjernet fra en håndgranat kunne de ikke skyte før granaten ble kastet (Holt & Berkman, 2006, s 94). Dette gjorde URUBAT passive og det var spesielt problematisk da de utgjorde omtrent halvparten av styrkene Isberg hadde til disposisjon. URUBATs passivitet ble tydelig da opprørere i Bukavo fikk kontroll over halve flyplassen uten noe motstand fra vaktstyrken som var stasjonert der. Dette var en vaktstyrke som i hovedsak besto av URUBAT personell. På grunn av dette måtte angrepshelikoptrene til MONUC benytte en base som ga 60-70 kilometer lengre flydistanse, noe som resulterte i at helikoptrenes tid over angrepsmålet ble redusert fra en time til 15 minutter (Isberg & Tillberg, 2011, s 125).

Dette eksempelet illustrerer hvor stor påvirkning nasjonale politiske interesser kan ha på oppdragsløsning på taktisk nivå og hvordan det og ikke ha mulighet til å benytte makt



---

påvirker en operasjon. Dette tyder på at politisk vilje er viktig for utførelsen av RtoP, noe studien komme tilbake til i kapittel 4.3. De begrensningene URUBAT hadde er også i direkte konflikt med ICISS rapportens operasjonelle prinsipper som beskriver at beskyttelse av sivile kommer foran styrkebeskyttelse (ICISS, 2001, s 67). Dette viser at ROE som gir handlingsrom til de militære styrkene har stor betydning for utførelsen av RtoP. En veldig viktig faktor er at ROE tillater og begrenser bruk av makt. Den sier ingenting om ansvaret til å benytte det (Holt & Smith, 2008, s 13). Dette bringer opp spørsmålet om ikke ansvaret til å ta tidsriktige og avgjørende handlinger for å stanse angrep på sivile også innebærer et ansvar om å bruke makt for å gjennomføre dette?

## 4.2 Felles forståelse

Funnene i analysen ovenfor tyder på at det er en manglende felles forståelse på alle operasjonelle nivå om hvordan tolke mandater og utøve et beskyttelsesoppdrag, både i forhold til hva det innebærer og hvordan det skal gjennomføres. En årsak til et manglende felles grunnlag er fraværet av en felles militær doktrine. Det er lite utviklede og kjente doktriner som omhandler beskyttelse av sivile. Spesielt gjelder dette når det militære hovedoppdraget er beskyttelse (Holt & Berkman, 2006, s 103). For at RtoP skal gå fra politisk retorikk til handling trengs det militære doktriner.

Det er et fravær av militære doktriner som omhandler beskyttelse av sivile. Det er skrevet mye om når en humanitær intervensjon er legitim, og hvilke kapasiteter som er nødvendig i en slik operasjon. Det er spesielt en stor mangel på hvordan man best mulig beskytter sivile på operasjonelt og taktisk nivå som en tredjepart i en konflikt og for eksempel hvordan en militær styrke er organisert for å beskytte sivile på en best mulig måte (Holt & Berkman, 2006, s 71). I et forsøk på å bedre dette utformet FN *Handbook on United Nations Multidimensional Peacekeeping Operations* i 2003, samme tidspunkt som General Isberg var i DRK. Denne nevner beskyttelse av sivile direkte kun ved å si at en fredsoperasjon kan bli gitt mandatet til å beskytte sivile (Holt & Berkman, 2008, s 113). Det er viktig å påpeke at det er et pågående arbeid innfor temaet. Her i Norge har Forsvarets Forskningsinstitutt (FFI) har et pågående prosjekt med Forsvarets Fellesoperative Hovedkvarter (FOH) for å utvikle en felles forståelse for hvordan implementere beskyttelse av sivile (Beadle, 2011, s 6). Dette tyder muligens på bedring i fremtiden.

---

En felles forståelse av oppdraget er viktig for effektivt å kunne beskytte sivilbefolkningen. Dette er fordi strategi, som en militær doktrine vil være, er det som fører militære virkemidler og politiske målsetninger sammen (Beadle, 2011, s 11). Deltakerne i rapporten fra The Henry L Stimson Center uttrykker tydelig et ønske om en militær doktrine som omhandler beskyttelse av sivile. Grunnen til dette er at de har erfart behovet for å få klarhet i flere udefinert områder (Hold & Smith, 2008, s 13-14), som for eksempel utfordringene presentert kapittel 4.1.1, hva beskyttelse av sivile innebærer, og hva et slikt oppdrag krever av de militære styrkene. En militær doktrine kan også gi ønskede retningslinjer for hvordan forhindre masse mord og hvordan identifisere tegn på slike handlinger (Hold & Smith, 2008, s 13-14). Dette vil kunne bidra til å effektivisere koordineringen mellom FN og nasjonene som bidrar, noe som er en kritisk faktor for et vellykket oppdrag (Hold & Smith, 2008, s 18). Det blir med dette tydelig at en militær doktrine vil kunne skape et felles grunnlag, og dermed skape bedre forutsetninger for at sivile blir beskyttet.

Spesielt viktig er utvikling av doktriner på nasjonalt nivå. Hovedårsaken til dette er at det er på nasjonalt nivå den daglige utdanningen og treningen foregår (Hold & Smith, 2008, s 37). FNs Generalsekretær Ban Ki Mo understreker i sitt bidrag til implementeringen av RtoP, rapporten *Implementing the Responsibility to Protect*, viktigheten av at medlemslandene utvikler prinsipper, doktriner og regler for bruken av militær makt i RtoP operasjoner (Ki-Moon, 2009, s 27). Dette vil gi nasjonene som bidrar med styrker en større forståelse av hva oppdraget med å beskytte sivile fra folkemord, krigsforbrytelser, etnisk rensning og kriminalitet mot menneskeheten innebærer. For eksempel kan man stille seg spørsmålet om de Uruguayanske myndighetene hadde en god nok forståelse av hva oppdraget de bidro til faktisk innebar når de la begrensninger på URUBAT som nevnt i kapittel 4.2.2.

Dette viser at militære doktriner er viktig for at RtoP skal gå fra politisk retorikk til troverdige handlinger for å beskytte sivile. For å kunne gjennomføre oppgavene i mandatet på en tidsriktig og avgjørende måte, er det nødvendig å vite hvordan dette gjøres på best mulig måte. Dette anses som studiens tydeligste funn på at RtoP per nå fremstår som politisk retorikk.

---

## 4.3 Vilje til å gjennomføre

For at de politiske føringene og en felles plattform skal ha noe verdi som et virkemiddel for å beskytte sivile fra folkemord, krigsforbrytelser, etnisk rensning og annen kriminalitet mot menneskeheten kreves det en enorm vilje fra FN og dens medlemslands, så vel som den individuelle soldat.

### 4.3.1 Politisk og militærstrategisk nivå

At oppgavene gitt i mandatet blir gitt tilstrekkelig resurser er viktig når militære virkemidler benyttes til å beskytte sivilbefolkningen. Mangelen på dette har vært et stort problem i tidligere operasjoner<sup>7</sup>. FNs og det internasjonale samfunns vilje til å støtte de politiske vedtakene med tilstrekkelig midler er avgjørende for implementeringen av RtoP.

For å kunne beskytte sivile trengs det et tilstrekkelig antall soldater. Siden FN ikke har en selvstendig stående styrke kreves det at medlemslandene stiller sine militære styrker til disposisjon. Derfor er de fleste humanitære intervensjoner gjennomført med en multinasjonal styrke (ICISS, 2001, s 58). Siden det ikke er spesifisert i paragraf 139 i *2005 World Summit Outcome Document* hvem som skal ta ansvaret på vegne av det internasjonale samfunn, annet enn at det er Sikkerhetsrådet som autoriserer det, er det avhengig av at medlemsland viser vilje til å stiller personell til disposisjon til å delta i en multinasjonal styrke . Gjennom å støtte et oppdrag med tilstrekkelig mengde resurser gir man også uttrykk for at dette er noe som blir prioritert (ICISS, 2001, s 60). Mange land viser stor vilje til å stille med styrker<sup>8</sup>, men det har også vist seg å kunne være en utfordring. Som for eksempel etter når Lusaka Ceasefire Agreement anmodet om en FN-styrke, hvor det ble uttalt fra en person i FN:

“It would be difficult, if not impossible, to identify troop contributing countries willing to contribute contingents to be deployed in eastern DRC for forcible disarmament of groups accused of genocide and other serious crimes against

---

<sup>7</sup> Som i Rwanda, nevnt i innledningen

<sup>8</sup> Pakistan hadde totalt 264,236 militært personell og politi som bidra i FN operasjoner i perioden 2003-2005. Bangladesh hadde 233,393 og India 146,539 (Bellamy & Williams 2010, s59).

---

humanity, at least in sufficient numbers and with a sufficiently robust mandate,” (Holt & Berkman, 2006, s 158)

Noe av grunnen til dette er at et mandat om å beskytte sivile innebærer å måtte bruke makt og mange land er tilbakeholden med å ta for stor risiko med sine styrker. For eksempel så har Japan avstått fra å bidra med styrker i kapittel VII operasjoner (Holt & Berkman, 2006, s 64). Det kan argumenteres for at en mindre styrke kan være like effektiv i å beskytte sivile som en stor styrke hvis den har nødvendig teknologi tilgjengelig, som for eksempel satellitter og overvåkningsutstyr (Holt & Berkman, 2006, s 73). Likevel illustrerer det viktigheten av nasjonenes vilje til å stille ressurser til rådighet.

I tillegg til å samle tilstrekkelig antall personell, kreves det at de må være tilgjengelig for å kunne bli benyttet på riktig tidspunkt. RtoP rapporten (ICISS, 2001, s 58) sier at det å bygge en koalisjon omhandler å lage, samt vedlikeholde, en felles politisk og militær tilnærming. Dette er i seg selv positivt, da det underbygger en felles plattform som nevnt tidligere. Samtidig er det en utfordring at dette kan være tidkrevende. Tid man nødvendigvis ikke har når man skal beskytte sivile mot folkemord, krigsforbrytelser, etnisk rensning og annen kriminalitet mot menneskeheten. Det å ha muligheten til å være hurtig på plass for å hindre overgrep mot sivile er viktig. Bellamy hevder i sin bok *Global Politics and the Responsibility to Protect: From Words to Deeds* at gjennomsnittlig deployeringstid for en fredsbevarende operasjon er 18 måneder (2011, s 190). FN har et mål om å kunne deployere styrker mellom 30-90 dager. I Rwanda ble ca. 800 000 personer drept i løpet av 100 dager (Holt & Berkman, 2006, s 73). Mange overgrep kan bli begått i løpet av denne tiden og viser at det er en utfordring for FN å kunne reagere tidsriktig.

Like viktig som å ha tilstrekkelig antall soldater som kan brukes relativt hurtig er det at soldatene er kampklare og forberedt, noe som dessverre ikke nødvendigvis er tilfelle. I en fredsbevarende operasjon ledet av FN har det vært vanlig at styrkesjefen først har blitt valgt etter at hovedstyrken er satt slik at han kommer inn i planleggingsfasen først når mye av planleggingen er tilnærmet ferdigstilt (Bellamy, 2011, s 57). Man kan stille seg spørsmålet om styrkesjefen da har et tilstrekkelig grunnlag for å overta kommandoen. Det har også vært begrenset fremgang i treningen av brigader som kan delta i FN operasjoner i de ulike nasjonene (Holt & Berkman, 2006, s 63). Rapporten fra Henry L Stimson Center fremhever etterretnings- og mobilitetskapasiteter som særlig viktig, for å kunne oppdage og respondere

---

på trusler. Dette er spesielt viktig i operasjonsområder med krevende terreng og lite utviklet infrastruktur, noe DRK er et eksempel på. Etterretnings- og mobilitetskapasiteter kan være ubemannede kjøretøy, spesialstyrker, helikoptre og fly (Holt & Smith, 2008, s 38) For å stille slike ressurser til rådighet kreves det både en økonomisk vilje og en risikovilje, da disse elementene er kritiske ressurser for mange land

Analysen har vist at politiske viljen til å stille tilstrekkelige ressurser, som er godt forberedt er viktig for at den militære styrken skal kunne respondere tidsriktig og avgjørende. Dette har vist seg å være vanskelig på grunn av måten FN styrker er organisert..

### 4.3.2 Operasjonelt og taktisk nivå

Alle de politiske vedtakene, mandatene, ROEene, doktrinene og ressursene tilgjengelig blir verdiløse hvis det operasjonelle og taktiske nivå ikke har den viljen som skal til for å gjennomføre oppdragene. Spesielt viktig er de militære styrkenes vilje til faktisk å bruke makt.

Det finnes flere eksempler fra DRK som illustrerer dette. I 2005 gjennomførte MONUC en operasjon som avvæpnet rundt 15 000 militante øst i landet. Noen grupper motsatte seg dette noe som resulterte i at MONUC benyttet både bakkestyrker og angrepshelikoptre i en offensiv operasjon hvor 50-60 militante ble drept og akkurat denne trusselen mot sivile nøytralisert. Også i Sør Kivu ble det gjennomført avvæpning, og også her ble MONUC møtt med motstand. Det ble derfor gjennomført en operasjon med angrepshelikoptre hvor 13-16 militante tilholdssteder ble ødelagt (Bellamy, 2011, s 192). Dette viser at det finnes vilje til å bruke relativt stor grad av militær makt for å gjennomføre operasjoner som er med på å beskytte sivile, noe som også tyder på at ROEen er tilpasset operasjonskonseptet, som også er et av de operasjonelle prinsippene fra RtoP rapporten. Dessverre finnes det også eksempler på det motsatte, hvor de militære styrkene har vært ineffektive i sitt oppdrag med å beskytte.

Det ble for eksempel rapportert om at 150 kvinner ble angrepet og voldtatt mellom 30 juli og 3 august av opprørere i Nord Kivu. Dette skjedde i nærheten av en MONUSCOs base som huser ca 20 000 personer (Giffen, 2010). Dette gir oss en indikasjon på det ikke er kun størrelse må de militære styrkene som er avgjørende for om sivile blir beskyttet. Dette

forsterkes med at media her rapportert at MONUSCO var klar over at dette pågikk, da de advarte sivile FN arbeidere mot å oppholde seg i området. MONUSCOs forklaring på dette var at opprører brukte veisperring som hinder MONUSCO i sitt arbeid (Giffen, 2010). Å komme forbi en veisperring må kunne antas å være innenfor kapasitetene til MONUSCO og bringer dermed spørsmålet om viljen til å bruke makt var til stede. I september kom det inn rapporter om at ytterligere 500 kvinner var blitt utsatt for samme overgrep i Sør Kivu.

Som vist har FN vist vilje til å bruke makt, men samtidig også vist ved flere anledninger en manglende vilje. Konsekvensene av det siste kan være katastrofale og vilje til å bruke nødvendig makt er derfor en viktig del av utførelsen av RtoP. Den manglende konsekventheten i maktbruk kan skyldes både forskjellig forståelse av mandatet eller en manglende militær doktrine, men kan også være et resultat av manglende vilje.

---

## 5. Konklusjon

RtoP har utviklet seg enormt siden rapporten til ICISS kom i 2001. Ansvar for beskyttelse er vedtatt både i Generalforsamlingen og i Sikkerhetsrådet og har derfor bred støtte. Dette støttes også av at jobben med implementeringen går opp til øverste nivå i FN. Denne studien har sett på utførelsen av RtoP, og om dette er noe som kun er fin retorikk eller et troverdig virkemiddel for å beskytte innbyggere i en stat, hvor staten selv ikke står for denne beskyttelsen. Denne utfordringen er analysert gjennom å se på påvirkningen av politiske føringer, konsekvensen at et manglende felles grunnlag for hvordan man beskytter sivile, og hvordan vilje til å beskytte både på høyere og lavere nivå, er viktig for at RtoP skal være troverdig.

Analysen av de politiske føringene viser at disse føringene har stor påvirkning på hvordan en militær styrke kan utføre avgjørende handlinger for å beskytte sivile. Denne studien har vist at mandater har utviklet seg i en retning med stort fokus på beskyttelse av sivile, og er dermed med på å styrke implementeringen av RtoP. I DRK har mandatene blitt klarere og mer tydelig i sin prioriteringer, beskyttelse av sivile har prioritet nummer en. Samtidig er mandatet noe uklart siden ord og uttrykk ikke er definert. Det kan være positivt da tolkning gir mulighet for en militær leder å tilpasse sin forståelse etter situasjonen. Utfordringen er at det kan skape et gap mellom politisk intensjon og handlinger i operasjonsområde. Siden forståelsen av mandatet blir subjektiv kan det føre til forskjeller i både hvordan sivile blir beskyttet, men også i hvilken grad de blir det. Studien har også vist viktigheten av å ha ROE som er tilpasset situasjonen slik at de militære styrkene kan løse sitt oppdrag på best mulig måte. En utfordring er at ansvar om beskyttelse ikke direkte innebærer et ansvar om å benytte makt.

Gapet som kan oppstå mellom politisk intensjon og handlinger fra militæret, samt militærets til tider manglende evne til effektivt å beskytte sivile kan forklares med manglende militære doktriner på hvordan dette skal gjøres. Dette er et pågående arbeid noe som tyder på en sterkere implementering av RtoP i fremtiden. Likevel fremstår mangelen av militære doktriner som betydningsfullt for at prinsippet fremstår som politisk retorikk.. Et videre steg fra denne studien kan være å se akkurat denne mangelen.

Analysen har vist at for å kunne benytte militære styrker så kreves det vilje til å følge opp mandatet med tilstrekkelig med militært personell. Den militære styrken må være i tilstrekkelig i antall, kunne utplasseres relativt hurtig, og være forberedt på det oppdraget de skal ut å løse. Teori og erfaringer fra DRK har vist oss at dette ikke er tilfelle. Det kreves også vilje til å benytte den grad av makt som er autorisert. FNs operasjon i DRK har vist både stor og manglende vilje til dette. Konsekvensene av ved å ikke gjøre dette kan være enorme for sivilbefolkningen. Manglene vilje kan også et resultat av manglende forståelse for hva oppdraget innebærer. Med andre ord vil dette si manglende forståelse for mandatet og for hvordan man beskytter sivile.

Det er tydelig at fokuset på beskyttelse av sivile øker, likevel er det fortsatt en vei å gå før RtoP blir et troverdig virkemiddel for militære styrker, og det internasjonale samfunn er i stand til å ta kollektive, tidsriktig og avgjørende grep for å stanse folkemord, krigsforbrytelser, etnisk rensning, og kriminalitet mot menneskeheten. Per i dag fremstår det som mer fin retorikk enn handling. Dette ble også understreket av FNs generalsekretær i 2009 med "Actions on the ground have not yet matched the progress in words and the development of international norms and standards" (Security Council, 2009, s 1). Det at arbeidet med implementeringen fortsetter viser at det er vilje til å finne en løsning.



---

## Referanseliste

- Beadle, Alexander William. (2011). *Finding the 'utility of force to protect' – towards a theory on protection of civilians*. Kjeller: Forsvarets Forskningsinstitutt Lokalisert 03.12.2012 på ULR: <http://www.ffi.no/no/Rapporter/11-01889.pdf>
- Bellamy, Alex J. (2009). *Responsibility to protect*. Cambridge, UK: Polity Press
- Bellamy, Alex J. (2011). *Global politics and the responsibility to protect From words to deeds*. New York, USA: Routledge
- Durch, William J & Giffen, Alison C. (2010). *Challenges of strengthening the protection of civilians in multidimensional peace operations*. Lokalisert 01.12.2012 på ULR: [http://www.stimson.org/images/uploads/research-pdfs/Challenges\\_of\\_Strengthening\\_POC\\_in\\_Peace\\_OperationsDurchGiffenFINALOct2010.pdf](http://www.stimson.org/images/uploads/research-pdfs/Challenges_of_Strengthening_POC_in_Peace_OperationsDurchGiffenFINALOct2010.pdf)
- Forsvarets stabsskole. (2007). *Forsvarets Fellesoperative Doktrine*. Oslo: Forsvarsstaben
- General Assembly. (2005). *2005 World Summit Outcome Document*. FN. Lokalisert 26.10.2012 på ULR: <http://responsibilitytoprotect.org/world%20summit%20outcome%20doc%202005%281%29.pdf>
- Giffen, Alison. (2010). *Spotlight: UN Peacekeepers' achilles' heel can't be protected by more boots on the ground*. Lokalisert 13.11.2012 på ULR: <http://www.stimson.org/spotlight/un-peacekeepers-achilles-heel-cant-be-protected-by-more-boots-on-the-ground/>
- Holt, Victoria K. & Berkman, Tobias C. (2006). *The impossible mandate? Military preparedness, the responsibility to protect and modern peace operations*. Washington DC, USA: The Henry L. Stimson Center
- Holt, Victoria K. & Smith, Joshua G. (2008). *Halting widespread or systematic attacks on civilians: Military strategies & operational concepts*. Washington DC, USA: The Henry L. Stimson Center
- ICISS. (2001). *The Responsibility to Protect*. Ottawa, Canada: International Development Research Center. Lokalisert 19.10.2012 på ULR: <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>
- ICRtoP. (2012). *Crisis in the Democratic Republic of Congo*. Lokalisert 29.11.2012 på URL: <http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/crisis-in-drc>
- Isberg, Jan.Gunnar & Tillberg, Lotta Victor. (2011). *By all necessary means*. Sverige: Svenskt Militärhistorisk Biblioteks Förlag

- 
- Johannessen, Asbjørn, Tuft, Per Arne, Christoffersen, Line. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag
- Johansen, Sigrd Redse & Staib, Jacob Thomas (2009). *Jus og militærmakt*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Ki-Moon, Ban. (2009). *Implementing the Responsibility to protect. Report of the Secretary General*. UN General Assembly. Lokalisert 20.10.2012 på ULR:  
<http://responsibilitytoprotect.org/SGRtoPEng%20%284%29.pdf>
- Kjeksrud, Stian, Ravndal, Jacob Aasland, Stensland, Andreas Øien, de Coning, Cedric, Lotze, Walter & Weir, Erin A. (2011). *Protection of civilians in armed conflict – comparing organisational approaches*. Kjeller: Forsvarets Forskningsinstitutt. Lokalisert 08.11.2012 på ULR: <http://www.ffi.no/no/Rapporter/11-01888.pdf>
- Kvarv, Sture. (2010). *Vitenskapsteori – tradisjoner, posisjoner og diskusjoner*. Oslo: Novus Forlag
- Security Council. (2003). *Resolution 1493*. Adopted by the Security Council at its 4797th meeting, on 28 July 2003. Lokalisert 19.11.2012 på ULR:  
[http://www.un.org/ga/search/view\\_doc.asp?symbol=S/RES/1493%282003%29](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1493%282003%29)
- Security Council. (2004). *Resolution 1565*. Adopted by the Security Council at its 5048th meeting on October 2004. Lokalisert 19.11.2012 på ULR:  
[http://www.un.org/ga/search/view\\_doc.asp?symbol=S/RES/1565%282004%29](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1565%282004%29)
- Security Council. (2009). *Report on the Secretary-General on the protection of civilians in armed conflict*. UN. Lokalisert 02.12.2012 på ULR:  
<http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/POC%20S2009277.pdf>
- Security Council (2010). *Resolution 1925*. Adopted by the Security Council at its 6324th meeting, on 28 May 2010. Lokalisert 19.11.2012 på ULR:  
[http://www.un.org/ga/search/view\\_doc.asp?symbol=S/RES/1925%282010%29](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1925%282010%29)
- Security Council. (2012). *Resolution 2053*. Adopted by the Security Council at its 6792nd meeting, on 27 June 2012 Lokalisert 19.11.2012 på ULR:  
[http://www.un.org/ga/search/view\\_doc.asp?symbol=S/RES/2053%282012%29](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2053%282012%29)
- The Henry L. Stimson Center (2012). *About Stimson*. Lokalisert 03.12.2012 på URL:  
<http://www.stimson.org/about/>
- Tull, Denis M. (2009). *Peacekeeping in the Democratic Republic of Congo: Waging Peace and Fighting War*. International Peacekeeping s 215-230
- UN. (1945). *Charter of the United Nations*. San Francisco, USA: FN. Lokalisert 30.10.2012 på URL: <http://treaties.un.org/doc/Publication/CTC/uncharter.pdf>
- UN. (2012). *MONUSCO Background*. Lokalisert 29.11.2012 på URL:  
<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/monusco/background.shtml>

---

Verdens Gang (2012). *FN: -Opprørere bortfører kvinner og barn*. Lokalisert 21.11.2012 på  
URL: <http://www.vg.no/nyheter/utenriks/artikkel.php?artid=10071152>